

İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ ATALAR SÖZLƏRİNİN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ

Açar sözlər: atalar sözləri, məsəllər, tərcümə, dil, Azərbaycan, ingilis

Ключевые слова: пословицы, поговорки, перевод, язык, Азербайджан, английский

Keywords: proverbs, sayings, translation, language, Azerbaijan, English

Hər bir xalq öz dili, tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənəsi ilə tanınır. Bir sıra da atalar sözləri də xüsusi yer tutur. Çünki atalar sözlərində xalqın tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənəsi öz əksini tapır. Hər hansı bir xalqın dilini öyrənmək üçün, ona daha dərinləndən yiyələnmək üçün bu xalqın atalar sözlərindən xəbərdar olmaq lazımdır. Çünki belə olmasa, bu dildən, onun gözəlliyindən, zənginliyindən danışmaq yersizdir.

İngilis dilində də hər bir kəs istədiyi mövzuya, sahəyə aid atalar sözləri tapa bilər. Müxtəlif sənətlər, müxtəlif təbiətli insanlar, müxtəlif heyvanlardan, insan hisslərindən, bu insanlar arasında münasibətlərdən bəhs edən atalar sözlərinə bu dildə də rast gəlmək olar. Onların Azərbaycan dilində qarşılıqları məsələsinə gəldikdə, bəzilərinin dilimizdə uyğun variantları, ekvivalentləri də mövcuddur, bəziləri sərbəst tərcümədir. Müxtəlif sahələrə aid atalar sözlərinin tərcüməsinə diqqət yetirsək görərik ki, tərcümə əsnasında Azərbaycan dilindən tamamilə fərqli olan məna üzə çıxır. Belə atalar sözlərinə diqqət yetirək.

Dənizçilik sahəsi ilə bağlı.[1, s.68]

- A great ship asks deep waters.

Böyük gəmi üçün dərin də su gərəkdir.

- A small leak will sink a great ship.

Balaca dəlikdən sızan su böyük gəmini batıra bilər.

Balaca daş yardı baş.

- Hoist (your) sail while the wind is fair.

Yelkəni aç səmt küləyi var ikən.

Dəmiri isti- isti döyərlər.

- Never spoil a ship for a ha'p'orth of tar.

Yarım penilik qatrana görə bütöv bir gəmini məhv etmə.

Pulunu əziz edən, özünü zəlil edər.

- Salt water and absence wash away love.

Duzlu su və ayrılıq məhəbbəti yuyub aparır.
Bu məsəl dənizçilər haqqında deyilib. Mənası belədir ki, uzunmüddətli dəniz səfərləri məhəbbətin sönməsinə səbəb olur.

Ev heyvanları ilə bağlı. [3, s.47]

- "A black hen lays a white egg.
Qara toyuq ağ yumurta yumurtlar.
Ağ ayranı itə tökərlər, qara kişmişi cibə.
- A cat in gloves catches no mice.
Əlcəkli pişik siçan tutmaz.
- A cock is valiant on his own dunghill.
Hər xoruz öz peyinliyində qoçaqdır.
Hər quş öz yuvasında ağadır.
Öz ölüşündə Muradəli də bəydir.
- A good dog deserves a good bone.
Yaxşı it yaxşı da sümük olar.
Yaxşı at yemin artırır, pis at qamçısını.
- A good horse should be seldom spurred.
Mərdi qova - qova namərd eləmə.
- A horse stumbles that has four legs.
Atın 4 ayağı var, o da büdrəyir.
Səhvsiz insan olmaz.
- Lest with an ass and he will flap you in the face with his tail.
Dəliyə dəymə, başına daş yağdırar.
- Many a good cow hatch a bad calf.
Oddan kül törəyər.

Vəhşi heyvanlarla bağlı. [1, s.94]

- An old fox is not easily spared.
Qoca tülkü tələyə düşməz.
- Can the leopard change his spots?
Qozbeli qəbir düzəldər.
- Catch the bear before you sell its skin.
Əvvəl ayını tut sonra dərisini sat.
Əvvəl arxı tullan, sonra bərəkallah de.
- Hares may pull dead lions by the beard.
Ölü aslanın saqqalından dovşan da tutar.
Yıxılana balta vuran çox olar.
- Howks will not pick howks eyes out.
İt itin ayağını basmaz.
- Nothing falls into the month of a sleeping fox.

Tənbəl ac qalar.
Səndən hərəkət, məndən bərəkət.

Əqli keyfiyyətlərlə bağlı olanlar. [5]

- A fool always rushes to the fore.

Dəli həmişə irəli soxular.

- A fool and his money are soon parted.

Dəlinin pulu tez qurtarar.

- A fool may give a wise man counsel.

Dəlidən doğru xəbər.

- A fool may throw a stone in a well which a hundred wise men cannot pull out.

Dəli quyuya bir daş atdı, yüz ağıllı çıxara bilmədi.

- A fools bolt is soon shot.

Dəlinin gülləsi tez qutarar.

Dostluq haqqında. [3, s.81]

- A friend in need is a friend indeed.

Yaxşı dost yaman gündə tanınar.

- A friend in court is better than a penny in purse.

Kisədə pulun olunca, divanda dostun olsun.

- A friend is easier lost than found.

Dostu itirmək asan, tapmaq çətindir.

- A friend is never known till a man has need.

Dost yaman gündə tanınar.

- A friend to everybody is a friend to nobody.

Hamıya dost deyənin dostu olmaz.

- A hedge between keeps friendship green.

Ayrılıq məhəbbət artırar.

- All are not friends that speak us fair.

Hər xoş danışan dost olmaz.

- A man is known by his friends.

Dostunu mənə söylə, sən kim olduğunu deyim.

- Old friends and old wine are best.

Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.

- Prosperity makes friends and adversity tries them.

Yaxşı günün dostu yaman gündə tanınar.

- Friends are thieves of time.

Dostlar vaxtın oğrusudur.

Öyüd və nəsihətlərlə bağlı. [4]

- A good conscience is a soft pillow.

Təmiz vicdan yumşaq yastıqdır.

- A good name is better than riches.

Şərəfli ad var-dövlətdən yaxşıdır.

- All covet, all lose.

Artıq tamah baş yarar.

- An ill wound is cured, not an ill name.

Pis yara sağalar, pis ad isə qalar.

- A stitch in time saves pine.

Hər iş öz vaxtında yaxşıdır.

- As you sow, you shall mow.

Nə əkərsən, onu da biçərsən.

- Be swift to hear, slow to speak.

Ağızdan deyil, qulaqdan iti ol.

- Deeds, not words.

Dildən yox, əldən **iti** ol.

- Envy never enriched any man.

Paxıl artmaz.

-First think, then speak.

Əvvəl düşün, sonra danış.

- Look before you leap.

Yüz ölç bir biç.

- He who does not work neither shall he eat.

İşləməyən dişləməz.

- Honesty is the best policy.

Düzlük ən yaxşı siyasətdir.

- Knowledge is power.

Bilik qüvvədir.

- There is no joy, without alloy.

Cəfa çəkməsən, səfa görməzsən.

- Health is better than wealth.

Sağlıq sultanlıqdır.

- Lies love short legs.

Yalan ayaq tutar, yeriməz.

- Cut the coat according to the cloth.

Ayağını yorğanına görə uzat.

Biz ingilis dilinin atalar sözləri və məsəllərin bir çoxu ilə tanış olduq, onların Azərbaycan dilində qarşılıqlarını öyrəndik. Bunlardan bəziləri Azərbaycan dilinə hərfi tərcümə olunsalar da, bir çoxlarının Azərbaycan dilində uyğun variantları var. Başqa dillərdə variantları var. Başqa dillərdə olduğu kimi, ingilis dilində də atalar sözləri və məsəllərin ədəbi dilin zənginləşməsində, onun daha obrazlı olmasında necə böyük rol oynadığının

şahidi olduq. Atalar sözlərinin bəziləri xalq arasında yaransa da, xalqın adət-ənənəsi, inamları ilə bağlı olsa da, bəziləri şeirlərdən, əsərlərdən, nağıl və əfsanələrdən, xalqın öz tanxindən və s. götürülmüşdür.

Hər bir atalar sözündə xalqın bir nümayəndəsi yaşayır, əks olunur. Hər bir kəs özünə, düşdüyü vəziyyətə uyğun atalar sözünə rast gələ bilər.

Atalar sözləri və məsəllərin yaranması, yayılması və işlənməsi bu gün də davam edir. Bir sıra alim, yazıçı və müdrik insanlara məxsus cümlələr, ifadələr indi də atalar sözlərinə çevrilərək xalq arasında işlənməkdədir. Atalar sözləri və məsəllər həmişə olduğu kimi, indi də həqiqətə, düzlüyə, gözəlliyə, insanlığa xidmət edir, nəcib, xeyirxah fikirlər aşılayır, hamının bələdçisi olur.

Ədəbiyyat:

1. А. В. Кунин «Фразеология современного английского языка». Издательство Международные Отношения Москва 1972.
2. «Избранные пословицы и поговорки русского народа». Государственное издательство художественной литературы, Москва 1957.
3. «1340 английских пословиц и поговорок с русскими эквивалентами». «Ибис». Москва 1992.
4. Т.Абасқулиев. “İngilis atalar sözləri və onların azərbaycanca, rusca qarşılıqları”. Elm nəşriyyatı. Bakı, 1981.
5. “Proverbs, sentences and proverbial phrases from English writings before 1500” by Bartlett Jere Writing with the collaboration of Helen Wescott Writing. Cambridge, Massachusetts, 1968

С.Мамедова

Сравнительный анализ пословиц и поговорок на английском и азербайджанском языках

Резюме

В статье проведено сравнение английских пословиц и поговорок и их соответствия на азербайджанском языке. В то же время мы собрали немало информации об англоязычных пословицах и поговорках. Мы были ознакомлены с особенностями истории, традиций и реалий английского народа. В то же время мы узнали о происхождении анг-

лийских пословиц и поговорок, их происхождении и развитии. Исследуя пословицы и поговорки нами были выявлены особенности деятельности различных отраслей английского народа, их кругозор, а также чувства, отношения и ценности.

В процессе изучения английских пословиц и поговорок, было ясно, что они сыграли существенную роль в развитии английского языка и культуры. Создание, распространение и обработка пословиц и поговорок продолжается и сегодня. Предложения, фразы ученые, писателей и мудрецов теперь переводятся на пословицы и произносятся людьми. Слова и высказывания предков, как всегда, служат истине, правде, красоте, человечности, благородству, добрым идеям, руководству всех.

S.Mammadova

The comparative analysis of proverbs and sayings in English and Azerbaijani languages

Summary

were acquainted with the peculiarities of the history, traditions and realities of the English people. At the same time, we learned about the origin of English proverbs and sayings, their origin and development. Exploring the proverbs and sayings, we identified the characteristics of the activities of various sectors of the English people, their horizons, as well as feelings, attitudes and values.

In the process of learning English proverbs and sayings, it was clear that they played a significant role in the development of English language and culture. The creation, distribution and processing of proverbs and sayings continues today. The sentences, phrases of scholars, writers and sages are now translated into proverbs and pronounced by people. Words and statements of ancestors, as always, serve the truth, truth, beauty, humanity, nobility, good ideas, the leadership of all.

Rəyçi: Nadir Məmmədli
Filologiya elmləri doktoru, professor